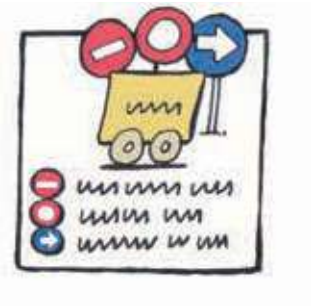


"Durf het anders te doen bij leerlingen met autisme!"

Je eigen weg vinden met autisme

Suzanne Agterberg

Leerlingen met autisme (en hun leerkrachten!) hebben het niet makkelijk binnen het Passend Onderwijs. Dit komt omdat hun ondersteuningsbehoeften, dat wat ze van de omgeving nodig hebben om zich goed te voelen en het goed te kunnen doen, vaak zo van elkaar verschillen. En ook niet aan de buitenkant zichtbaar zijn. Een leerling met slecht zicht geef je een bril. Een leerling met een gebroken been hoeft niet te gymmen. Maar een leerling met autisme? Die moet vaak 'gewoon' meedoen met de rest. Want, zo wordt vaak gezegd; de buitenwereld is toch ook niet aangepast op hun autisme, dus kunnen ze het maar beter meteen leren. Dit zorgt voor veel problemen voor, en soms mét, deze leerlingen.

Ik maak me al jaren hard voor deze doelgroep. In die 20 jaren die ik voor de klas stond, zag ik veel kinderen struggelen om mee te komen. Dit raakte me; ik ben zelf vroeger ook 'zo'n kind' geweest. Ik probeerde mijn collega's erop te wijzen dat je bij deze kinderen niet moet kijken naar wát ze deden, maar je moet afvragen waaróm ze dat deden! (Ongewenst) gedrag heeft altijd een oorzaak en als je daarnaar kijkt, snap je een kind vaak beter en kun je soms kiezen om gedrag toch toe te staan of oorzaken weg te nemen.

OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN

Door het volgen van studies kon ik zoeken naar die oorzaken van gedrag. In mijn praktijkgericht onderzoek tijdens de masteropleiding Special Educational Needs (M-SEN) vond ik acht thema's die voor leerlingen met autisme belangrijk zijn om in beeld te hebben. Thema's die van belang zijn als je dat kind echt passend wilt ondersteunen. Natuurlijk is het belangrijk te weten hoe het autisme zich uit bij een leerling, maar ook bijvoorbeeld de emotionele ontwikkeling, de manier van communiceren en wat spanning en ontspanning geeft is hierin essentieel. Er moest een instrument komen waarmee deze thema's zichtbaar gemaakt kunnen worden. Dit onderzoek vond landelijke erkenning. Dat stimuleerde mij om een 'Autismepaspoort' te ontwikkelen. In het boek 'Autisme anders bekijken. *Omdat geen kind hetzelfde is*' (Agterberg, 2015) ga ik in op mijn visie op gedrag en over de acht thema's uit het onderzoek.

Ervaringsdeskundigheid

Ik merkte dat veel leerkrachten vastlopen in alle regels en zogenaamde 'moetjes' in de uitvoering van passend onderwijs.

Voor ik het wist stond ik op een podium van het congres van de Nederlandse Vereniging van Autisme aan meer dan 1000 mensen te vertellen over het Autismepaspoort en mijn boek. Ik, de juf die al



zenuwachtig was voor een ouderavond van groep 8, kwam erachter dat ik, nu ik eindelijk voor een groot publiek mocht vertellen wat ik zo belangrijk vind, dit ontzettend gaaf vond om te doen. Ik kreeg er ook veel goede reacties op. Juist de combinatie van die theoretische onderbouwing uit mijn onderzoek met mijn ervaringsdeskundigheid vanuit de onderwijspraktijk, plus mijn eigen ervaringen als 'lastig kind'. Ik werd gevraagd om ook op scholen te komen vertellen, want het bleek dat 'anders kijken' uiteindelijk leidt tot 'anders doen', en daar was grote behoefte aan in het onderwijs. Ik merkte dat veel leerkrachten vastlopen in alle regels en zogenaamde 'moetjes' in de uitvoering van passend onderwijs. Ik voelde een enorme uitdaging om leerkrachten te inspireren keuzes te maken op basis van hun eigen kennis over autisme en hun professionaliteit als HBO-geschoolde leerkracht. Passend onderwijs is mogelijk en wordt weer leuk, als je als professional die keuzes durft te maken!

Er ontbrak vaak één ding: de inbreng van de leerling zelf.

DE STEM VAN DE LEERLING

Ik werd veel gevraagd op scholen om mee te kijken naar de ondersteuning van leerlingen met autisme. In dit proces ontbrak er voor mij vaak één ding: de inbreng van de leerling zelf. Als een leerling weet wat zijn of haar autisme inhoudt, en nog veel belangrijker: wat hij of zij kan doen om zich goed te voelen, dan leg je een sterke basis voor die leerling om zich later, in die niet-aangepaste maatschappij, te kunnen handhaven. Sterker nog: als je een leerling leert wat zijn sterke kanten zijn en wat hij moet doen om deze te kunnen aanspreken, dan kan (ook) een leerling met autisme daardoor tot zijn volle potentieel komen!

PSYCHO-EDUCATIE

In deze periode kreeg mijn dochter, die op de basisschool zat, ook een diagnose autisme. In het psycho-educatietraject dat daarop volgde, kreeg zij een door het GGZ samengesteld werkboekje met als titel 'Autistisch, wat nu?' Zij ging zelf op zoek op internet naar informatie maar schrok van de negatieve verhalen over de 'stoornis' en de 'handicap' die zij blijkbaar had. Dit was voor mij het moment dat ik besloot dat er een nieuw boek moést komen, voor tieners, om te leren over hun autisme. Met een uitleg die niet uitgaat van een stoornis, maar van een 'anders verwerken van informatie'.

OVER SNELWEGEN EN ZANDWEGGETJES

In 'Vind je eigen weg met jouw autisme' (Agterberg, 2018) ga ik in op het belang van het vinden van je eigen weg. Dat past goed bij de huidige kennis over het letterlijk hele volle hoofd van mensen met autisme. Het blijkt dat het proces waarin neuronenpaden in het brein worden aangelegd, als je je als jong kind gaat ontwikkelen, bij mensen met autisme iets anders verloopt. Neuronenpaden die heel effectief zijn worden vaker gebruikt en slijten daarom steeds dieper en breder in. Dit worden een soort snelwegen. Bij mensen zonder autisme worden neuronenpaden die niet effectief zijn, de



'zandweggetjes', vervolgens op termijn weer opgeruimd. Bij mensen met autisme blijven alle neuronenpaden echter bestaan, waardoor er soms letterlijk topdrukte op de weg kan zijn en informatie soms ook niet effectief verwerkt wordt. Dit geeft meteen een goede hint naar mogelijke oplossingen, die in het boek ook veelvuldig gegeven worden. Het kan bijvoorbeeld helpen vooraf een routebeschrijving te (laten) maken, soms moet je even een parkeerplek opzoeken, of extra tijd nemen (vragen!) om je weg te vinden. Een van de belangrijkste metaforen is de toerenteller van de motor. Als je motor te hard moet werken, raakt je motor oververhit en kan hij vastlopen. Je motor werkt het beste als de toerenteller (het grootste deel van de rit) in 'groen' draait. Dus één van de hoofddoelen van het boek is om tieners hier zelfinzicht in te geven en handvatten om hiervoor te kunnen zorgen.

Vanuit veiligheid en in welbevinden de leerling leren om te gaan met zijn autisme in een niet-autisme-vriendelijke maatschappij.

RECHTDOEN AAN DE EIGENHEID VAN IEDER KIND

De thema's die behandeld worden, zijn dezelfde als in 'Autisme anders bekijken'. Dit is aangevuld met een hoofdstuk over autisme bij meisjes en over autisme in de puberteit. Ieder hoofdstuk begint met een stukje theorie, met enkele voorbeelden van hoe dit naar voren komt bij verschillende kinderen. Vervolgens worden kinderen in de paragrafen "Wat kun je zelf doen" en "Wat kun je aan een ander vragen" geactiveerd om op zoek te gaan naar manieren om met dit onderdeel van hun autisme om te gaan. Ieder hoofdstuk eindigt met een aantal invulbare bladzijdes "Hoe zit dat nu bij jou". Heel belangrijk, omdat daarmee recht gedaan wordt aan de eigenheid van ieder kind met autisme, en zij zich hierdoor ook eerder zullen (willen) identificeren met hun eigen autisme-diagnose. Deze invulbladzijdes zijn ook te downloaden als compleet werkboek, waardoor het bijvoorbeeld voor een school niet nodig is meerdere boeken aan te schaffen. Verder is bij het boek een gratis downloadbaar spreekbeurtpakket beschikbaar. Daardoor kunnen kinderen die het boek hebben gelezen de illustraties uit het boek kunnen gebruiken in bijvoorbeeld een PowerPoint.

ANDERS DOEN

Vraag je altijd af: moét dit echt, of kan en mag ik (als leerkracht én als leerling) een andere keuze maken? Vraag je daarbij af: Wat levert het op, en wat kost het? Veel kinderen met autisme kúnnen prima meedoen met alle klassenactiviteiten (pauze buiten, gymles, knutselcircuit), maar als zij daardoor daarna niet meer kunnen leren omdat ze overprikkeld zijn, ga je als school je doel voorbij. Dat doel is namelijk primair: ontwikkeling mogelijk maken! Daarmee is het antwoord op de vraag aan het begin van dit artikel ook beantwoord. Moet je je als school zoveel mogelijk aanpassen, terwijl de buitenwereld ook niet aangepast is op autisme?! Mijn antwoord daarop is 'Ja!'. Door een kind te zien in wat hij nodig heeft vanuit zijn autisme, (samen) keuzes te durven maken, en hierdoor de (vaak hoog oplopende stress) bij een kind te verlagen, kan het (weer) gaan leren. Een volgende stap is vervolgens een aantal aanpassingen stap voor stap af te bouwen (waar mogelijk), zodat die leerling vanuit veiligheid en in welbevinden kan leren om te gaan met zijn autisme in een niet-autisme-vriendelijke maatschappij. En hoe mooi kan het zijn als je als school kunt zeggen: Wij hebben deze leerling geleerd zijn eigen weg te vinden, mét zijn autisme!



SUZANNE AGTERBERG MED HEEFT 25 JAAR ERVARING ALS LEERKRACHT, INTERN BEGELEIDER EN AUTISMESPECIALIST IN ZOWEL HET BASIS- ALS (VOORTGEZET) SPECIAAL ONDERWIJS EN VERZORGT NU SCHOLING OVER AUTISME AAN LEERKRACHTEN. MEER INFORMATIE WWW.SPECTRUMVISIE.NL EN WWW.AUTISMEPASPOORT.NL

BRONNEN:

Agterberg, S. (2015). 'Autisme anders bekijken. Omdat geen kind hetzelfde is'. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Agterberg, S. (2018). Vind je eigen weg met autisme. Huizen: Pica.